

Eesti Teaduste Akadeemia
Eesti Keele Instituut

EESTI MURRETE SÕNARAAMAT

II köide

9. vihiku lisa

katsa – katsõmaline

katsa¹ → kadsa¹

katsa² → kadsa²

katsai → kadaja

katsak¹ *katsak* harakas *katsak ni harak, taasa-mma* Lut

katsak² → kasak(as)

katsakese `katsa|kese Se, -kõsõ Plv kaheksakesi *mi lätsi* `katsakese Se **Vrd** katsakeske, katsakeste

katsakeske `katsakeske Se, `katseke·ske Vas, *katsõkeiski* Krl kaheksakesi *niä? lätsi* *katsõkeiski* Krl; *sääl karati* (tantsiti) `katsakeske Se **Vrd** katsakese

katsakeste `katsakeste Puh Nõo, `katsõkeste San kaheksakesi *koolitare man* `peeti `palve`tunni, *me lätsime kah* `katsakeste `sinna *tunnile* Nõo **Vrd** kaheksakesti, katessakeste, katsakese

katsa|kümmend kaheksakümmend `Éndrik *Iila ehit siia maja, rehe talu maa* `pääle, *tuhat* `katsal *saal* `katsal`kümmel kolmel aastal Ran; *päält* `katsõ`kümmne küll *es olõ?* Har

katsamas `katsamas hv kaheksas – Trv

katsandik `katsandik Trv Puh Nõo Har Plv Vas, *katsandik* San Rõu Röp Se/n/, *katsõndik* Krl, g -ku Nõo Plv Vas, -gu Nõo San Krl Se kaheksandik *esä ütél et,`ahlti om üits* `katsandik`tolli Nõo; *t'säi katsandik, katsaõdigu t'säiji tõie, nagla katsaõdik; muial katsaõdiki olõ õs* (vallamajas, kui vilja jagati), *tälle`anti üt's katsandik* (vakast) Se **Vrd** katsmendik

katsa|ratsakulõ *kat'sarat'sakulõ* kaksiratsi `Lambit *mõstass -- lammass ijhn, esi* *kat'saratsakulõ säälõhn* Rõu **Vrd** katsiratsi

katsas *katsas* g `katsa sõnnikuveovankri küljelaud *sita* `katsad Kod

katsa|sada kaheksasada `Éndrik *Iila ehit siia maja, rehe talu maa* `pääle, *tuhat* `katsal *saal* `katsal`kümmel kolmel aastal Ran

katsass `katsa|ss g -nda Ran(g -ndama) Puh Nõo Kam u Urv, g -da Urv Rõu(-sõ) Plv Vas Röp Se Lut Kra; `katsõ|ss Krl, g -me, -de, -dõ San, g -da, -ma Har, `katsess Lei kaheksas *säedse* *päivä olli sängin, a* `katsandal *päeväl tulli üless, nakassi rüäjahu* `putru `kijtmä`endäle Nõo; `katsass`aastak *pääl* Kam; *võta_säält* `katsõdõ`uibu *alt, sääl om maha_pal'lu länniü?* San; `katsõss *vana märts, tuul pääväl* `vaeldõdi *peret, sulasõ* `tütrigu, *karusõ lepüti, siss* `ül'ti`vaelduss. `katsõmal *märdsil ol' vaelduss, siss* `veeti *peret edesi ja tagasi* Har; *kaara tegemine ol' õks* `katsass [külvi-] *nätäl*. `katsada *nädäli ja* `ütsädä *nädäli ol' õks* *meil siin kaara tegemine* Plv; `katsass *osa, nigu* `mõtsa`jaadõ Se **Vrd** katessas

katsatama *katsa|tam(m)a* San(-teme), V(-tõmmõ Krl), *kat'sa|tama* Hää, *kadsa-* Trv Hel/-teme/ Võn Kam Ote V(-tõmmõ Krl) **a.** *kädistama* (haraka häälightsusest) *arak kadsates, ei tää mis ta näge, tule elu oonete lähikes* Trv; *ku arak kadsatess aia* `saiban, *kos puul and om, säält* *tuvvass* `käsku Hel; *külä kubijass* *tulõ, harak kadsatass* *jo* Võn; *harak innest hummugu katsat'*, *tiia_mia* `tjdmist *tõi* Urv; *harak kadsatass, küläläine* *tulõ* Plv || (rohutirtsu häälest) *hainakadsak, vaest kadsatass haina* *seeh* Se || (naishäälest) *naasõ_katsatese* Urv

b. hurjutama, (pahaselt) manitsema, tagant sundima *Ku sa `lapsi tagasi kat'satasid, `öeldi: suru ik'ki `lapsi tagasi, kõigest `sahtusest `ijmal; Sji on niisamma kui kantseldamine, et õpeta, kat'sata, vaata järel, et korralikud on, `lapsi vaja kat'satada Hää Vrd kaatsatama, kädsatama*

katsa|fõist|kümme kaheksateist rehäl `olli `katsatõistkümme `pulka Ran; *miu emä `olli `katsatõist`kümne `aastane, ku ta käis `mõisan kõrranädälit tegemän Nõo; minul tulli `katsatõistkümme pokka üle näo Ote*

katsaveika → kasavaika

katse¹ *katse* g `katse eP(-õ Khn) Hls; n, g `katse Kuu **a.** proovimine, katsetamine, kontroll *tõin `teile `võdrast `leibä ehk `katse `kuoki Lüg; lehome `katseks merele, kas saab kalu ka Khk; katsekann, kud proovitasse kas õlut keib ka Mus; [Katsekakk] küpsetati ahu suul küti ajal, `katseks, et mis `maiku leib on Põi; `katse `auka tuleb `sisse `laska ülepea 75 tükki (umbsest puust lootsiku õonestamisel külje paksuse kontrollimiseks) Tor; tegin ühe `katse tüki prooviks Juu; ma tuon `katse kaubaks Koe; see katse läks `nurja Trm; `ansin käe `katseks kua puar mõdakud tõene tõesele puale `külge; kubjas ae katsevagu. kui tuli mõni kartul `väl`jä, võta uuress `küändä ja võtta Kod **b.** laste lugemisoskuse kontroll, loetamine (hrl väliskohakäänetes) – Kse Päl Kos Jä VIPõ Hls *lapsed kõisid vanaste `katsel, lugemas, õpetaja ärra tegi katset Tõs; vanasti lapsed käisid `koolis `katsel, `katsel `lasti neid lugeda ja piast pidid nad viis piatükki `ütlemä Kos; lapsed käisid `enne õpetaja juures `katsel, `enne kui nad `kooli läksid Pil; `katsel (~ `kaemen) käüsimä kүүл`meistri ehen egä kuu kõrra Hls**

katse² **Ls** käekatse

katse³ *katse-* Rld Kei ViK I KJn Vil Trv, *katse-* Kei ViK I katsik **a.** iseseisva sõnana (hrl väliskohakäänetes) *no sie `katse muod on juo, tia kui `kaua ja, `põlvest `põlve; Titte `katsele `tuldi `kolmandel `päiväl, `katsest `tuodi, mõni `keitäs `piima `suppi, ka `tajuu `putru ja `õtra `kuoki `tuodi Lüg; lähme tite emad katselle; ämm tuli `katsele ja tõi `vaana täie pudru VMr; naist `katselle tulema - - tullasse `vaatama, kui laps on `süündind VJg; meie emä läks katsele, kүүrd kvalikid ja kiädeti `lamma liha. tõsseti läniku, kvalid `alla ja liha `piäle; kui tüd`rik tõi lapse, läksid tüd`rikud katsele ja veid `košti; tulevad juba katselt kodo Kod; Kui `katsel `käiti, siis `tehti ümärikke `kүүke ja kana keedeti kah Vil; `katsel `käimine olli vanal aal, olli kana tapet või kukk ja limbi `pääle pant Trv **b.** (liitsõna esikomponendina) katsiku- `lähväd `katsikulle, `katse `naised tulevad, `kimbud kääs Lüg; katsekakud, kui `käidakse katsel, laps kellegil, `kringlit või `tritselt viiakse Kei; vanaste katsenaised viisivad titeemale tangu pudru, sie oli `selge piimaga kiedetud ja tangudki olivad piima sies liutatud, `üeldi ikke et nagu tite pudru `valge Kad; naist `katselle tulema, kui naine on `aige (kui laps on `süündind) tullakse `vaatama VJg; `enne `viedi kot`iga üks kõik mis tite emale – `katsekot`t Iis; kui `keski lapse emäle kedägi vei, `üeldi, et ta läks `katsele, vei katsekakku; katse `putru vaja `kijtä, üvässi liha `sisse ja võid, siis lähän katsele Kod*

katse|kakk *katse-* R Jäm Khk Muh Tõs Hää K, `katsõ- Khn, *katse-* Sa L Ha VJg Iis Trm

1. ahjusuul küpsetatud proovileivake `Katsékakk õli `ümmärgune Lüg; Katsékakk veeda keige enne ahjust välja ja proovida sene magu Emm; `katse kakk, `tehti ahu `paistel levä `tainast Tõs; `ümber `astna jääb viel tainast, siis kraabime selle ära lusikaga ja selle vieretasime ää jahudega ja panime ühes `leibadega `ahju, sie oli siis `katse kakk VMr Vrd kastekakk, katse³, katsepull, katsik¹

2. fig abielupaari esimene laps – Kaa Pöi Hää

katse|kool a. `katse kool oli see kus sa jo leeri `vasta akkasid valmistama Tõs **b.** koolis käimine ühe aasta jooksul enne koolikohustust – Tõs

katsel → katse³

katselaine `katselaine katsikuline – Vai Vrd katseline²

katseldis katseldis Ans Khk vähehaaval, proovides `külma vett piab katseldis panema; umalid neid pandi ju katseldis Khk

katsle → katse³

katseline¹ `katseline Muh, -lene Tor Hää

1. katsetaja vanad inimesed olid `katselised koa, `katsusid koa tiha, `rohtudest ja Muh

2. eelkooliealine laps, kes läks loetamisele – Tor Hää koolis katsutass `katselesi Hää

katseline² `katseline Jõh VJg Trm, katseline Kod katselkäija, katsikuline – Jõh VJg Trm Kod `katseline, `naine, kes teist lähab `katselle VJg; katselisega suadeti titevarvass kodo kodorahavalle, kas kakku ehk `kyyki Kod Vrd katselaine, katsik²

katselt → katse³

katse|mees tegelane vanaaegsetes pulmades Hommiku vara püüdis majja pääseda `katsemees, kes pidi peiu pulmalistele märkamatul lauda istuma ja õllekannu oma kätte võtma Mus **-pull** katsékakk `Katsõpul'l sai üsä iä, ju leväd kua suavad Khn

katsi katsi Saa M T, kat'si Võn Rõn V kahekesi; kahekaupa (sageli liitadverbi esikomponendina) muidu pane katsi sukka, nij ülejäanutse kolmide äräde sekkä; kari olli puha laiali lännu, sai ik vijl ütsi-katsi kätte `tõisi Krk; tolle `kanga ma panni katsi sukka, kaits `langa korruga pinnu vahele Nõo; kat'si sukkõga ol'li `kerkoh (kaks paari jalas) Plv; üt's `iste hargulõ parde `pääle, tõne `ände kätte kat'si vihu (kahe vihu kaupa); tsõõrih `juusti kat'si; mj kat'si lät'si Se

katsigaar katsi|ga(a)r Mus Han, kat'si- Hää, `katsi- Hlj Lüg, `katsegaar Kuu Jõh, g -i; n, g `katsikari Vai (katla-)kütja Minu isa õli `katsigaar ja `linnasse `liigutaja `Püssi `mõisas [viinavabrikus] Lüg; `üitse ikka: katsigar, `anna `auru `juure Mus; Küt't oli meierei-s katsigaaris, aga nüid oo uus katsigaar Han; Ah sis sina oled täna sij kat'sigaar (pliidikütja) Hää || (auto)juht `auto `katskari mies Vai

katsi|hargikal(l)a kaksiti, kaksiratsi kõõgõ `kergep sünnütämine olõvat kat'sihargikalla? pañgi pääl Ráp Vrd katsi|harikilla, -ratsi

katsi|harikilla -harikilla? kaksiratsi pois om kat'siharikilla? aia pääl Rõu Vrd katsi|hargikal(l)a, -ratsi

katsik¹ kat'sik Sim, katsik Muh, g -u **a.** saia tõstandik pärmiga me tieme kat'sikud nõnna: paneme vähä `piima, jahu kua sekka, kõsti `juurde. segame segi ja paneme suoja koha `piale. selle sis segame `taina sekka, ku ta `ästi tõusnd on Sim **b.** külakost vastsündinu

emale, katsekakk siis `viidi titele katsikud ~ katsekakku. tite `putru `viidi koa. esiti `viidi katsikud, pärast `viidi `putru Muh

katsik² *kat'sik* g -u Mär Ha JMd Sim Lai, *kat'siku-* Kul Han Jä Kad u Kod Lai, -o- Kei; *katsik* g -u Jõe VMr; *katsiku-* u Mus, Mar Vig Kir Juu Kos Jä Ann u Pst; `katsik g -u Hlj VNg(-gu-) Lüg; `katsiku- Kuu; all `katsikelle Kuu Lüg; ad *kaatsikol* LNg; all pl `kat'sikille Trm

1. vastündinut vaatamas käimine **a.** iseseisva sõnana (hrl väliskohakäänetes) *siis oli tuld `Aadu tädi `jullaga siis `katsikelle `putru `kaussijega Kuu; no sie oli nüüd_sis `katsik juo, - - `otrajahu `kuoki `tehti ja VNg; sel `naisel on titt, tõised `naised `lähväd `katsikelle, titte `katsuma Lüg; naesed käivad tite kat'sikul Mär; kat'sikul käiakse. vanaste keedeti tangu pudru, võid `piale, keedeti mune, lõegati pooleks, `pañdi pudru `piale Nis; Naesed ikka käisid kat'sikol, mehel nisukse koha `piale kolvand `minna Kei; läksid kat'sikule, eele olid kat'sikud Juu; kasunaistel käivad tüdrukud kat'sikul, perenaised käivad koa - - siis ea `lambaõhn HJn; kõige vanasti keedeti manna pudru `val'mis. koogid `tehti, `pañdi pudrule `piale, `pañdi või `silma, `miñdi kat'sikulle Ann; kat'sikulle minema: vanast `tehti odratangu pudru ja `viidi titepudru. `viina and titeisa ise, tite `varbaid Kad kat'sikille minema Trm; kat'sikus `käima Lai **b.** (liitsõna esikomponendina) *katsikupudru viiakse ku käiakse katsikul Kei; kui kat'sikule läks, siis viis kat'siku kakku, `enne oli tite kakk Juu; kat'siku `kringel HJn**

Vrd kaejats, katse³

2. katsikuline – Lai **Vrd** katseline²

katsik³ *katsi|k* (-t-) g -ku Hls Puh Nõo Võn Rõu Vas Röp Se, g -gu Rõu Plv Vas Lut(-ga), pl -ku Saa M(-gu Krk) T(-ke TLä Ote, -kõ San) VId, -ku² San Krl(-kõ²) Har Röp Lei(-š-), -gu² (-gõ²) Urv VId, -ga² Har Lut

1. hrl pl kaksik (laps või loom) *Lepikul joba kolmass paar' katsikit Trv; temäl `sündüisv katsigu latse Krk; esä `olli ütsindä tjujn, emä olli alati kotun, emäl olli katsike latse, kolme katsike Puh; tjuul emäl olliva kaits `kõrda katsike, ja nüid ma kuuli `undamiisi, et `tütrel ka ollu kaits tük'ki Nõo; kat'siku vaška San; taal ol'li² kat'sigõ_latsõ² Urv; kat'sikiid küll um siihn olnu², a kol'mikiid olõ õi_kuulnu² Rõu; kat'sigõ², mis kat's latsõkõist üte kõrraga²; näide hõimuh om olnu² kat'sikit Se; kat'sigu² umma² vuona² Lut*

2. **a.** paarislõngane või täispiine (kanga sukka panemise viis) (kohakäänetes) *katsikin inäp lavatsõ `koetass Kan; panõ² kat'sikõhõ ~ kat'sikihõ Plv **b.** kangaviga kat'sigu² `kangal siseh; kat'sigu² omma siseh `rõival Plv; kat'sik jo `kanga siseh. ku lõim är kakõss jäi kat'sik `sisse Röp; Kat'sik om kangakudamise viga. Muting om nitsest koh kat's langa om kuuhh. Ko kat'sikät tahetass parandada², siss piät kangast nipallo tagase võtma kuast saanu muting om Se **Vrd** katske*

Vrd kaksik, katsikese

katsi|kaari -kaari kaks kaart vastamisi (niitma) – Võn

katsik(e)¹ *katsik, -e katki lõng ei kannate, lää purus katsike; kangas lõigats katsik keidets nukku ja nakates `nitse paneme Trv*

katsike² → katsik³

katsikelle → katsik²

katsikese pl *katsikese* Ran Nõo Ote kaksikud *nuy katsikese küll oesiva tõenõtõist, kui üits pikäli `olli, siss tõene kai üless `tõsta, ku tõene ikk, siss tõene tei pai* Ran; emäl olliva *katsikese ja `tütrek kah olliva katsikese* Nõo; esä-emäl olliva *katsikese latse* Ote **Vrd** katsik³

katsiki *katsiki katki nitse om katsiki minnu; miul läit's jalg katsiki, `risti pooless* Hel **Vrd** katsik(e)¹

katsikille → katsik²

katsiklane *katsikuline igal naesel käib kat'siklasi* JMd

katsiku → katsik³

katsikul, -e → katsik²

katsikuline *katsikulkäija kat'sikolisele `tehti ikka `süia koa. Söömata ää ei `lastud `minna. Mõned koogid `anti `sel'tsis koa. Mud'u laps pidi kadedaks `jääma* Kei **Vrd** *katseline, katsik², katsiklane*

katsikunõ *kat'siku|nõ g -sõ kaksik-* – Vas **Vrd** *kaksikune*

katsikus → katsik²

katsilde *kat'sil|de* San, -dõ Krl Har Rõu

1. kahelt poolt vaheliti; kahele poole *haru* (koodiga pekstav rukkilade) *`pañti saina* [veert mööda tüved], *pää[?] kat'sildõ kokku; ma_lei piidsaga vette, vesi juušk kat'sildõ nigu `tsuugõl'li ennedä* Har; *kat'sildõ kokko pant* (~ *`vael'ehe*); *ma lä_aja lumõ kat'sildõ* (kahele poole) Se

2. kahekaupa *lugi kat'sildõ* Rõu

3. kaksipidi, kahte moodi *tuu kõnõlõss alasi kat'sildõ* Krl; *mi_sa ni_kat'sildõ kõnõlat, kõnõla sa_ka nigu muu_kõnõlasõ üt'silde, sa_kõnõlat edesi ja tagasi* Har; *olõ õi_säänä kat'sildõ `mõtlõmine hüä `eie[?]* Rõu; *sedä või kat'sildõ `arvu saia[?]* Se

Vrd *kaksiti*

katsile *ta lõnguss `katsile poole* (kahele poole) San

katsin *kat'sin* jäme tross, millega ankur klüüisist kraanpalgi otsa võetakse – Hää

katsipidi 1. kahel(e) pool(e), kahelt poolt *ta longerdes, pää käi ike katsipidi linga longa* Trv; *neid `lasse na es saa esi tetä, kespaignast laiep ja katsipidi `kitsampe; lüü katsipidi laiali `põõsa, siss saab säält läbi minnä; puha söe kogusen, aa katsipidi kokku, `kolde`auku ja mata tuhage `kinni* Hls; *`vankrel olli katsipidi lavva; katsi pidi tüid olli taluse; sai katsipidi `kõrvu `müüdä, olli tal palk kähen* Krk; *jõõrakline tüj lüüüb katsipidi, tõõsõlõ poolõ ja tõõsõlõ poolõ* Ran; *t'seegol omma_kat'sipidi hõõriku_puu[?], ja otsõn ka nii`saate, sõss kablast ol'l põhi `veetü, `tseegol om neli hõõrikut `jalga all* Kan

2. kaksipidi, kahte moodi *ta kõneless katsipidi* Krk; *ta kõnõlõss kat'sipidi, üt'skõrd kõnõlõss tiä nii, tõnõkõrd `tõistõ* Plv

Vrd *kaksipidi, katsipite, -pitti, -poodi, -pooli, -päia, -päidi*

katsipidine a < *katsipidi, kahekeelne sij om `seante katsipidine* Krk

Vrd *katsipidine -pite* kaksipidi, kahele poole *Susi sõit suud pite, karva[?] käüvä[?] kat'sipite* = heinasaad, -koorem Urv **Vrd** *katsipite, katsipidi -pitti* kaksipidi *Mõni inemine aab säänest `kat'sipitti juttu, tast saa õiget otsa midägi* Hel **Vrd** *katsipidi -poodi* kahel(e) pool(e) *kõrva[?] olli[?] kat'sipoodi* (meeste mütsil); *ku `kerkohe `miñti, tõmmati `uñdrik särgi*

`karmani mulgõst kat'sipoodi `vällä? , sõs es olõ? üless `tsuskamist Kan; [hobune] kes näge kat'sipoodi, sõss pandass lap'i? ette; kat'sipoodi ol'li? vaalu?, ma `aiõ hobõsõ vaalu mano Plv; ku ratass om nõrgass kulunu, nakass tä `käämä kat'sipoodi; kala ei saa? kat'sipoodi `müüdä minnä?, piät `õkva `mõrda minemä Ráp; Istõvva_piingi pääle, `mõrsa perä `nulka, produske kat'sipoodi Se Vrd katsipooli

katsi|pooli 1. kahel(e) pool(e), kahelt poolt siss `olli_lavva_siin rinnan, ja_pengi_katsipooli San; tyyd `lasti kat'sipooli `hambadõ nii päält ku `altkina? Har; nii sääne sari -- `pañti nii üless `värte_päle sääl nii kat'sipooli `värte?; Kesvä_ja kaara_põimõti kokku ja `viidi kat'sipooli rõugu manu? Rõu; inemine ol'l piingi pääle köüdet kiñni?, ja_`peşjã? mano, sõss kat'sipooli nakat vitsa `kimpaga `andma Vas; hobõsõ lööse hire? kat'si pooli `kaala, tsusatõss oraga? Se

2. kaksipidi, kahte moodi *Es tyyust kat'sipooli `mõtlõmisest ka_ks midä `vällä tulõ õi? Rõu*

Vrd katsi|pidi, -poodi

katsi|pooliku pl -pooliku Ran Nõo Kam(-`pool'ge), -d, -t TMr kaelanäärmed, kahepoolsed kaalal katsi`pool'ge vai kaala `näärme Kam **Vrd** katsipoolitse -poolitse pl -poolitse Nõo Kam kaelanäärmed, kahepoolsed katsipoolitse om üless `aanuva; latsel `joosep suu ila, ei `tiia kas tuleva `amba vai om katsipoolitse; katsipoolitsit pitsitedi sehest ja väl'äst, üteldi et saab parembass, `aeti sõrm `kurku ja pitsitedi katsipoolitsit Nõo **Vrd** kate|poolitse, -poolse, katsipooliku

katsi|päi, -päia kahel(e) pool(e), kahelt poolt loisk, kus katsipäi mägi, lohk vahel; rihadege tõmmati katsipäia `rõuku; **Vrd** katsi|pidi, -päidi, -päie

katsi|päidi 1. kahel(e) pool(e), kahelt poolt rüä sarjati iki tihist sarjast läbi, katsipäadi `värjä `valla, tuul `aie agana `vällä, siss olli terä puhass Puh; krap'i tetti aava puust, lõegati vassa pikune tük'k, viis ehk kuus `tolli `jämme, tyy tahuti katsipäadi ärä ja kaeveti sehest `vällä; naeste vüül olliva serätse joone katsipäadi veeren, ja `keskel olli serätse tärni ja kongsu ja risti; mindäss suhu ja, suhu kaevetass kraavi katsipäedi ja, vili tetäss `sinna vahele Nõo; oru kül'le läävä katsipäedi üless; tuu vana aenamaa luus. temä `ol'li nii katsipäedi põllumaa ja vahelt juuskse vesi üless Ote; `pañti kat'sipäedi tuli sinna agadele `sisse Rõn; huñn juusk kui kunagi huñn, mukku mürisi. kat'si päadi olli? kabla? ja otsa? `pañti kinni? Kan; haaña vaalate, `aet'e mauga `müüdu kokko, `aet'e kat'sipädi kokko, tet'te mauk Ráp

2. vaheliti lina `panti katsipäadi kuppu, tõesel `puistusel `olli ladu, tõesel `olli tiivi Nõo

3. kaksipidi, kahte moodi *ku sa tahat minnä, siss mine, mi sa katsipäedi `mõtled; temä kõnõlap katsipäedi, sulle kõnõlap nii ja, tõesele kõnõlap tõist`müüdu Nõo; kat'sipäadi kõnõlõmma Plv*

Vrd kaksipäidi, katsi|pidi, -päi, -päia, -päie

katsi|päie kahel(e) pool(e), kahelt poolt ku ma kodu lätsi, siss ma pisti undruku katsipäie üless, siss `lassi tallitemist Hel **Vrd** katsipäidi

katsi|ratsakala -ratsakala? kaksiratsi *Kaar ei lää_`kergehe `vällä* (suvivilja pahmamisel), *kaar istus kat'siratsakala? olõlõ `säl'ga, tyyd pidi `vällä seletämä Rõu*

Vrd katsiratsi **-ratsakulla** kaksiratsi *Ku_vanast troškaga soidõti, siss perremiis`istõ iinh kat'siratsakulla hobõst aiõn, tõsõp`istõ õks jalap`üt'ele poolõ; Üt's miis`istõ, kat'siratsakulla`pa'rsi pääl ja võt't [vilja]`vasta Har* **Vrd** katsiratsi **-ratsakõlla** *-ratsakõlla* kaksiratsi *kat'siratsakõlla* istut hobõsõlõ `sälgä Se **Vrd** katsiratsi **-ratsi** *-ratsi M T, -rat'si Saa Hel Rõu* kaksiratsi *katsiratsi kaala pääl* (kukil) Trv; *katsi ratsi obese sel'län; Ku`talve`lambid`mõsti, siss pidi katsiratsi`lambal sel'län oleme, mud'u ess kurda lammas paigal ju Hls; huvva va'rs piap`põl've vahel oleme, katsiratsi esi pääl Krk; rehetaren nõgitse ja musta parre, parde pääl`lasti katsiratsi ku välgsup* (poisikestest) Ran; *Ronõ kat'sirat'si hobõsõ`sälgä Rõu* **Vrd** katsaratsakulõ, katsi|ratsakala, *-ratsakulla, ratsakõlla, -ratsikalle, -ratsikeli, -ratsikile, -ratsikul(l)õ, -ratsikuss, -ratsikõlla*

katsi|ratsikal(l)a *-rat'sika|lla Rõu Plv Vas, -la Plv* kaksiratsi *kat'sirat'sikalla tooli säälän Rõu; kat'sirat'sikala* hobõsõ säälän Plv **Vrd** katsiratsi **-ratsikalle** *-ratsikalle* kaksiratsi *obõsõ sällän olet katsiratsikalle; kui`poiskse aia`otsa roninuva [õeldi]: kas tulete maha, olete sääl aia sällän katsiratsikalle, aade aia kokku Kam* **Vrd** katsiratsi **-ratsikeli** *-ratsikeli* kaksiratsi *mijs`iste katsiratsikeli parre pääl ja`olli kaits`vihku`perse all, ladva olliva vastatside, ja tõese vihu tüvi tõesel puul; laits`olli katsiratsikeli mul turja pääl, esi üt'el: nõõ, las`õita Nõo* **Vrd** katsiratsi **-ratsikile** *-ratsikile* Ran Võn kaksiratsi *tõmmanu tikku ja nänn,u et katsiratsikile Kirepi kõrtsi tala pääl Ran; Om katsiratsikile pengi pääl Võn* **Vrd** katsiratsi **-ratsikul(l)õ** *-ratsikul San, -rat'sikul(l)õ* Urv Krl kaksiratsi *Ku`lambit kotun`mõsti, sõss tet'ti`näede_nii: istuti kat'sirat'sikulõ`lambalõ`sälgä; Kat'sirat'sikullõ* huvva sällän ja muidugu lask tarrõ peten Urv **Vrd** katsiratsi **-ratsikuss** *-ratsikuss San* kaksiratsi *aami jala`lak'ka ja istumi katsiratsikuss San* **Vrd** katsiratsi **-ratsikõlla** kaksiratsi *katsirat'sikõlla* õks istutai kirstu pääl Se **Vrd** katsiratsi

katsis *katsi|ss, -sõ* sääs, varbadest kalaaed *katsisõ poig om sääne sama ku mõrral* Se **Vrd** kaits

katsitama *katsi|tama Nõo, kat'si-* Se

1. kaheks jagama *Mes täst lõegud ja katsitat* Nõo

2. (kangakudumisel) paarikaupa lõngu sukka panema *kat'sitõdass ja üt'sitedäss* Se

Vrd kaksitama

katsite *katsite Ran Nõo Võn, kat'si|te Puh, -dõ* Krl

1. kaksiratsi *nigu`vankre`muyudu`olli tu pikkvanger, laud pikute pääl, lavva pääl katsite`istevä* Ran

2. kaksipidi, kahte moodi *süü'ämest`palle, et sa enämb katsite ei`mõtle* Ran; *siss lääb asi kõik alvaste, ku sa katsite`mõtlet* Nõo

Vrd kaksite, katsiratsi, katsiti

katsiti *katsiti Trv Hls Krk Nõo, kat'siti* Hls Se

1. kaksiratsi *katsiti obesa, tooli sel'län* Trv

2. kahekaupa *Panõ lang sukka kat'siti, siss saa paksem rõivass* Se

3. kaksipidi, kahte moodi *`viltu juttu aab, katsiti kõneleb, lori aab, võleteb* Hls; *sõs kõnelti katsiti, vahel ütelti ta vagu, vahel ütelti ta jäl'g* (kartulivaost); *mis sa katsiti`mõtlet,*

mis sa `kahtlet sääil man; kate keelege inimene, kõneless katsiti Krk; mi_sa katsite `mõtlet, ole `kinmä, tii ütte `müudu tüü asi ärä Nõo

Vrd kaksiti, katsiratsi, katsiti

katsi|vaehtidi - `vaehtidi kahe vahele kotost viiäss [koolja] õks viijl kõrd maad kässi pääl, poisi_ `võtva_ nel'ägese tiranik'kega kirstu nii katsi `vaehtidi Se **Vrd** katevahetele

katsi|vahetel kat'sivahetel kahe vahel Loñni kut's Liine kah, siss vei_ `sanna minno kat'sivahetel Vas **Vrd** katevahetel

katsk katsk Hel T V, g katsku Hel Nõo Kam Ote San V, g kadsu Hel Nõo San V

1. katk, nakkushaigus vanast ollu nii suur eläjä katsk et, kõik eläjä `lõpnuva maha ja visatu koolu `orgu Nõo; Kae_ku tan ol_ ollu_ tüü katsku aig, kos sõss surm `niitnu_rahvast maha?, nigu_ vikatiga `aina; Nüü ol'liva_ sõss tüüd `aigu latsõkõsõ, ku taa põhjasõda ja katsk tan ol', ja inne tüüd viijl Urv; koh kari, sääil katsk, koh tõbrass, sääil tõbi; katsk tulõ pääle sõa. tedä saat õhk vai tulõ tuulõst Vas; ku näl'g tulõ, siss tulõ katsk ka?; munõ külä puhašt katsk nii ar', jää_ ss külä asõnd Se

2. nuhtlus, häving, õnnetus Tast olõsi_ nigu katsk üle käünü?, kõik' om tühi ja pal'las Urv; ta om jo jumala katsk neile Har; ai, sa olt `paprõ katsk (kulutad palju paberit kirjutamiseks); om no katsk, kõik' vili hukah (ikalduse puhul); ku murruss mõts, om mõtsalõ katsk Se || fig katsk kadajul, murd muil puil, üteldi ku `tul'li mõni nisuke `aiguss, mes inimesi `pal'lu maha võt't Nõo; ku murd muil puil, sõss katsk ka kadajil Rõu

katskari → katsigaar

katske katske Võn; pl `kat'ske? Plv kangaviga `kat'ske? omma siseh `rõival Plv **Vrd** katsik³

katskest → katski²

katski¹ `kat's|ki Hel T V (-ki? Urv, -ke, ke? Röp, `kat'ski Lei), `kats|ki Hel T Urv Se, -ke Se Lei, `kat'ski Lei sag ühendverbi komponendina

1. katki **a.** tükkideks; puruks; lagunened tõene suu kuru om `kat'ski, kas `kül'mä saanu vai Ran; kalmusse lehe lõegutas põrmandu pääle `katski, `kirpe peräst, et siss kirbu ei tule; tõnisspävän läap talve sällälüu `katski, siss om tal'v pooless Nõo; obene `ol'li kabla `katski kakanu, ärä länü Kam; `eksliga ekseldatass `ainu `katski; aga tüü kässiga sita `laotamine võt't pikäpääle sõrme otsa `katski küll Ote; põksi põlvõ? joba hevvetäse?, `kat'ske minekel jo?; nüü mehine lits nokiga? vahakõrrakõsõ `kat'ske?, tulõ nigu? kanapoig `väl'lä Röp; sõrmõ läävä `kat'ski, siss `lahkõsõ? tüüt teteh Se; pada ä_lät's `kat'ski, pougalhti innõ Lut **b.** fig `aigamüdü asja käevä, ripa-rapa rista `katski Nõo; keškkotuss (kõht) om nii tühä ja nõrk `kat'skiminekil Krl; nüüd om perse_ `kat'ski (olen hädas, kimbus) Har; Tsirk `korgõh, muna `perseh, `maahha satas või `kat'ski minnä? (ebakindel asi) Vas; vai kaal `kat'ski, tä ei murõhta? Se

2. teostamata, pooleli `juttu `katski `jätmä Puh; niikavva `tandse, ku kängä kondsa alt ärä `tandse, siss `ol'li tands `kat'ski kah Nõo; etevõtõ jäi kat'ski Krl; hähä? jäi `kat'ski, `hähki saa ai; `kat'ski tii, naka ai? (katkestan lepingu) Se

3. (intenseediadverbina) väga, täiesti tä om `kat'ski `juugnu jo? (purupurjus) Se

Vrd katki

katski² `kat'ski Rõu Se; `kat'ski Lei; transl `kat'skiss Har, `kat'skist, `katskest Lei katkine mul ol'l vjil `kat'ski `kleit'ki sälähñ Rõu; mu miheesäl sal'v `varbadõ rott, sal'v `varba `kat'skiss; vigla haru ol'l `kat'skiss lännü?; ma_lei laasi `kat'skiss Har; `kat'ski liud Se; lang kakkõs `katskest ~ `kat'skist; murd `kat'skist Lei **Vrd** katik²

katski³ `katski Lüg Jõh(-ii-) Vai Käi Pst Krk, `kat'ski Aud Tor Juu Sim SJn Hls, katskii- Käi, kat'skii- VJg Iis, kat'ska Lai (mäng) `katski käib `nõnda: `enne `vieretatasse `pulka keppiga, siis `pannasse kepp `alle ja `lüiasse üless. `tõine lõi, `tõine võts `vasta ja lõi tagasi Lüg; `katski `pulka oli `vaaksa `pitkulaine. all oli `toine `pulka maa pääl `poigite. pojakaisel oli lühükaine keppi kääs. sene kebiga lõi `siie `otsa `pääle, midä `püstüs on. sie `katski `pulka `kargas `kaugele. neil oli `enne `kaupad `tehtü, `mitme samu `pääle `mähñiti Vai; katskii-, maa `sisse `tehtaks auk, pulk `pantaks augo `peale ja `eitmese kepiga eidedaks. ja `eitmese kepp `pantaks põigeti augo `peale. `püidja vetab pulga seald, kus ta eidet on ja `veskab `eitmese kepi `pehta. kui leheb `pehta, siis leheb see, kes `püidja oli `eitjaks Käi; `kat'skid `mähñima ~ `julka `lõömä Juu; `katskit mähñits, pannass `katski pulk, kait's `otsa teräve, sõss tokige lüvväss sellel `pääle. kesspaega `piiri pannass pulk `sissi `sinna pikäli maha ja tõine `väike partapulk pannass ala. `lühimistok'k om pikep. `katskit mähñiv kateksi, kolmeksi, nel'läksi Krk **Vrd** kantskee

katskine `kat'ski|ne Ran Nõo Rõn San, -nõ V, `katski|ne Puh Nõo, g -se Ran Puh San, -tse Nõo Rõn, -tsõ San V(-dsõ) katkine mul om `uñdrik `väega `katskine Nõo; vana ja `kat'skine tuul, ligisep ja logisep Rõn; `kat'skinõ kau'ss Plv; räbik om `kat'skinõ rõivass Röp

katskiss, -st → katski²

kats|kõrv kõrvikmüts kat's `kõrvo ol'l, ku halv ilm ol'l, sõss `lašti kõrva `alla Röp

kats|kümmand kakskümmand kait'skümmand üit's `aastet vana; kate `kümne üte `aaste sehen; ma ole kate `kümne tõisel sehen (21-aastane); ku ta kate `kümnest `vällä lää (üle 20 aasta vana), om ta jo inimene Krk; ku suur upin, tol om mõni kaitskümme seemend Nõo; `kat'ripäiv om katõ `kümne viiel `nove-mbril Har; katõ `kümnel edimätsel ajastagal ol'l lühüt tal'v, kevväi tull' `väega `varra; ma_tõi katõ `kümne `ruubli iist `lühümõ, ol'l `kapsta `lühümõ ja mõni peedilühüm kah ol'l Rõu; Kat'skümme nakla om üt's pund, kat'skümme `punda om üt's kaal Röp; kat'skümmand viis `tingä (25 kopikat) ol'_neläss jago `ruublit Se

kats|kümnes kahekümnes katel `kümnel `aastal `ol'li põvva `aasta Ran; kat'skümnes üt's (21.) TMr; katõl `kümnel, vana `perrä kat'sk'ümness juuli hummogu Se

katsmeksi `katsmeksi kaheksakesi kammer olli, `katsmeksi ollim sehen; me `katsmeksi ollim, `tõisi olli seidse ja mea olli `katsmess Krk **Vrd** katsõmakese

katsmendik `katsmendik Krk, katsmendik g -u Hls kaheksandik katsmendik om üits `katsmes osa Hls **Vrd** katesemendik, katsandik

katsmess `katsm|ess g -ede Krk, -õss Lei kaheksas `katsmess kõrd minnä `sinna. `katsmedet `kõrda lää nüid Krk **Vrd** katessas

katsme|tõiskme → katessatõistkümme

kats|ratass kat'sratass g katõratta p kat'sratass "Venemaal tarvitatud vanker" katõ ratta pääl ol'l pulgest tettü hõörk kõrv. ku sita `kuurma pääl ol'l, sõss `iste vidäjä hobõsõ sälän, ol'l tä mähñs vai naaõñ. siin noit sukuki ei oolõ? Röp **Vrd** kaksratas

kats|sada kakssada *puultõese`aasta reit`olli näil`võlgu,`mõtle kaitssada rubla Nõo*
kats|tõisku kaksteist tosinase lääb *kait`s`tõistku tükki Trv; arjag uisk om ka. kis arja ärä*
söövet, mõistvet kaittõisku linnu kiilt Hls; kait`s`tõisku`aastet vana; kate`tõisku`aaste
sehen Krk Vrd kaksteisku

kats|tõiskus kaheteistkümnes *sij om kait`s`tõiskus kõrd Krk*

kats|tõismes kaheteistkümnes *kat`s`tõismess näätäl`ollõv`kakru perän pareb Lei*

kats|tõist|kümme(nd) kaksteist *kaitstõist`inimest`olli lavvan, mes tost pannitävvest*
lihast ulgale saab; sij`Võltsjärv om kaitstõist`versta laga Ran; kui kell ollu
kaitstõistkümmed, kikass`kirgnu Kam; vanast ku rehe`pesmine ol'l, siss kell kaitstõist`ol'ti
iks joba ülevän; ma olli katõ vai kolmõtõiss`kümne`aastane, ku ma Kol'u`kuyli lätsi Ote;
kell ol'l kat`stõißkümme`üüse Urv; vanast õs olõ`katõtõist`kümne latsõga`säänäst hätä ja
pahandust, ku no`katõ kolmõga^o Rõu

kats|tõist|kümnes kaheteistkümnes *ta om jo üt`stõißkümme aest`aiga vana, om*
jo`kat`stõißkümness pääl Har

katsuma `katsu|ma R(-maie Lüg, -o- Jõh Vai), eP(-o- Käi L), -me Hls, *katsuma* u Se,
`katsma L Kod MMg Pal VIPõ, *katsma* San(da-inf `katsu); (ma) *katsu(n)* eP(-on Rid Ris),
`katsun R(-on Lüg Jõh Vai)

1. (midagi teha) püüdma; üritama *`katsuma kodo`saada`enne ku`pilkane pimedus*
tuleb Lüg; ma oli nii tuline nobe,`katsusi seda tööd`valmis; vana oli`viskand tale (läbi jää
kukkunule), suure nõõri suu ede,`käskind ammastega`kinni`katsuda; piab`ämariku
kammul koju`katsuma Khk; Ma ette üsna joosi, et oleksi sind käde katsund, aga met`üi
jõva su järge Kaa; Kui linnud`lendvad merelt ää`moale, siis katsu`püüised`välja, tuult
`tormi tuleb; Oled sa`säрге`katsumas käind, kas võtab juba [õnge]⁴ Põi; ma katsu oma
päevad läbi aada nurisemata Muh; ärjäd`katsvad puselda Rid;`katske mu`viia`sinna õue
`kõõki Tõs;`Katskõ viksemini sõoda, suamõ rutõmini ää`Khñ; isa oli`enne`tüölene, pärast
siis`katsus kudagi talu`peale Pee; inimestele piab ikke`katsuma`vasta`tulla VMr; mis
viga`allavett`ujuda, aga katsu`ülessevett kua Kad; õlid`katsnud aeda lage`kergitätä Kod
|| fig`Vaada, poiss`akkab kasu poolest juba isa käde katsuma; Juula oo ju otse`pümevana
inimene, ju see juba sadant käde katsub Kaa; üheksakümmed katsub käde (saab
90-aastaseks) Kär

2. proovima, katsetama **a.** millegi sobivust, tugevust vm proovima [Rätsep] *`traageld*
tüügüd kogu ja siis hakkas`riiet`selgä`katsuma Kuu;`maandlevad,`katsuvad`rammu Khk;
kõik ohud ja rohud said ää`katsutud Põi; Mei`akkasime`Juhaniga`joudu`katsuma – Juhan
pani mind seliti Rei; misuke`vikat se`lõikab`eäste, eks`minge`katske`metses Vig; kiige all
`pistsid`mehed`ikka`rinnad`kokku,`katsid, kiis`tugevam oo Han; ma olen koa`laadal`õnne
`katsund,`lökkasin`õnne`ratast`Juu;`seemet`katsuti`kua,`enne`kui`külvati,`eks`see`õld`kua
idandamine Trm;`tehti`kand,`siis`akati`põida`tegema`ja`katsuti`jalga,`kui`pikk`tuleb`Lai;
k a a l u (s i d) k a t s u m a`lutsu`viskama – Khk`Mus`lapsed`katsuvad`kaalusid. kivi`lueb
miduks`kaalusid`on`Khk;`katsume`mitu`kaalu`lesti`saame. mitu`korda [kivi]`vett`mööda
edasi`läks,`niimitu`kaalu`sai`lesti`Mus; k a n a p e n n i k a t s u m a`liisku`võtma`akkame
kana`peñni`katsuma`Juu`b. proovima, maitsma`ma`sai`juba`uudist`leiba`katsu`Muh;

Tulgõ mede õlut kua `katsma Khn; teesel pääval läks ruut seda (kosjaviina) oma `naabri inimestele pakkuma: `katske kosja `viina koa PJg; katsu suppi, mis ta on, kas soolane või mage Kei c. kogema, läbi elama olen kõik `katsumesed ää `katsund juba, põle mul `keegi asi `katsumata Juu; näd ei usu, aga mina olen `katsund [painaajat] Kod d. (üle) kontrollima; mõõtma õppetaja käis `kuoli `katsumas; `silla `kupjas, sie õli kie tied `vasta võttas ja `katsus et tie ia õli Lüg; kraadiga katsode [palavikku] Käi; lugemise poolest `katsuma Rei; siis `algas laulu õpimine -- siis tuli läbi `katsumine üksaabalt Mih; kõisi vere `rõhku `katsumas Aud; `õptaja tuli `lapsi `katsma; `õptaja käis `katsman, `küüsi kõik selle õppuse läbi, mes talvel õled `õpnud; sillasaks kat's teed, kaks kõrd katsuti teed Kod; ennemalt `käidi `lapsi `katsumas kodo. kuul`meister tuli kodo ja kat's Pal || läbi arutama või kaaluma katsun asja `enne läbi kui omast võtan VJg e. ennustama [kui] aeg igavaks läks, `aksid arjaga (peaharjaga) nal'laks tegema, arjaga `katsuma; akkame raamaduga `katsuma `jälle Jäm; tüdrukud `katsusid oma kengädega, kas mehele saab Tõs; lasen kaardid `väl'la `panna, lasen `katsuda, kas tuleb see asi `väl'la mis ma tahan Juu; oli üks vana mies, sie `arkudega `katsus (püüdis avastada haiguse põhjust) Jür; katsume `arpu (teeme kunsti, nõidust, kui midagi on kadunud) Sim

3. vaatama; järele vaatama – R Jäm Khk Phl Rak MMg Ksi Plt KJn `amba `kirjast `katsuta obuse vanudust; küll ma `katsun sene järele; lähän `katsuma, mida vili tieb VNg; `mustlane `katsub kätt, `ütleb kas saad mehele jo; `tohter `katsub läbi, kus viga on Lüg; `katso midä siä viel et taha; `enne `käidi `pulmi `katsomas, ne olivad lappulised; `katso kui `pallo `kello on; mie `läksin `rüssi `katsoma `joele Vai || külastama; katsikul käima `nurga naist `käidi `katsumas Hlj; `lähme tittle emädä `katsuma; Taruma sant tuleb Savala `santi `katsuma Lüg; `saare `rahvas `käiväd `ülge käppäga tittle `katsomas Vai

4. hankima, otsima, muretsema `kaasamies oli `pruudi vend. ku `venda ei õld, siis pidi küläst `katsuma; minä olen `ninda `õõnes, et `katsuge `süiä `kiirest, süön vai `undi `väl'lä Lüg; katsu minule kua üks vana `pualne vagane [naine] Kod; kui ära osteti talud, siis iga üks `katsus `endale karjusse Pal

5. imperatiivivormid hüüdsõnalisises funktsioonis (väljendavad ähvardust) `katsu et `väl'ja saad VNg; `Katsugu oma päid `jalgu sii ligi piiris veel näidata Põi; katsu kas sa tohid võtta, eks me nää Juu; `katska et teie siit `väl'jä suata Kod; etse-katsu; katsu-katsu; katsu ette KJn || katsu `asja nüid, kelle pärast ta `nutma akkab Tor

6. puudutama; käega kompama koer äb kannada kui võõras katsub Khk; `mõistlik mõestab ise, rumal katsub käpuga Mar; tule katsu, mu pää on pala Hää; venind sooned, ei või `katsu Tür; tä ei jätä `üstegi õni ust `katsmata, ei `üstegi `riita (vargast); ma tulen kõhe `käega katsun `meskene sij riie one Kod; ei ole mina teda (kassi) `katsu saand Lai; käega (~ käpaga ~ peoga) katsuda ligi; ilmne Kui kalad vee peal pesevad, on vihm `käega `katsuda Põi; pulmad ikka üsã `pioga `katsu juba Khn; see on nii ligidal, et katsu käpuga Juu; see on jo `kääga `katsuda vale Plt || fig ma `itlesi `kohtes sii, ma_p_katsu käpuga ka seda juttu änd (ei usu) Khk; tüdrukuid (~ naisterahvast ~ tütarlapsi) katsuma ehal käima ta läks tütar `lapsi

`katsuma Ris; *ku ma noor mees olin sai küla pial`ulkuda ja`napsi võtta ja tüdrukuid`katsuda Hag*

7. kalapüüinist tühjendama *Ta läks juba poolest ööst kodust minema, et mõrdu katsuda* Mar; *`mõrda tühjendama või`mõrda`katsuma Lih || püüisest kalu varastama [vanamees] ikka vahest keis`räimi`katsumas Khk; võrgud on ärä katsutud. lähäb järvele ja löiäd, et kalu on`võetud võrguss Kod; kis pagan neid`mõrdu`katsus, kus sedä tääb. üks`katsja`saadi ükskord küll kätte Vil*

8. millegi peale mõjuma – Hi *Akkas kondi pæele katsuma [raske töö] Emm; se katsub mu koti (rahakoti)`pääle; see (pimedas lugemine) katsub su`silme`piale; see (kõrge vererõhk) katsob`kangest südame`pääle Rei*

katsõmakese `katsõmakese kaheksakesi – Har **Vrd** katsmeksi

katsõmaline `katsõmaline Har, -meline San kaheksane `katsõmeline raha San; *mul_om* mitu tõrikõist: *üt's om`kümmeline, tõnõ`katsõmaline (8-pangeline) Har Vrd* katesemene